

Moet kanker wel altijd kanker heten?

De diagnose kanker kan onnodig angst opwekken. Sommige afwijkingen vormen nauwelijks een bedreiging.

Van onze verslaggeefster
Ellen de Visser

AMSTERDAM Als kanker niet levensbedreigend is, moeten artsen kanker geen kanker noemen. Amerikaanse oncologen vinden dat voor onschuldige vormen van de ziekte een nieuwe definitie nodig is. Dat voorkomt onnodige angst bij patiënten en kan het aantal overbodige operaties terugdringen.

Overdiagnostiek en overbehandeling vormen een probleem nu de screening op kanker steeds beter wordt. De scans zijn zo gedetailleerd dat artsen, naast agressieve tumoren, ook afwijkingen vinden die anders nooit zouden zijn ontdekt. Die vormen nauwelijks een bedreiging omdat ze langzaam of helemaal niet groeien.

Het Amerikaanse Kanker Instituut vroeg een groep vooraanstaande oncologen na te denken over een oplossing. Begin deze maand publiceerden ze hun aanbeveling in het vakblad *JAMA*. Zodra het woord kanker valt, schrijven ze, willen ongeruste patiënten worden behandeld en trekken artsen alles uit de kast. Bij afwijkingen die bijna niet groeien zou daarom het woord kanker moeten worden vermeden.

Steun voor hun pleidooi kwam deze week uit een ruim twintig jaar lang durend Amerikaans onderzoek naar de gevolgen van de screening op prostaatkanker. Het aantal patiënten met ver-

gevorderde prostaatkanker is daardoor teruggedrongen, maar tegelijkertijd zijn bij veel meer oudere mannen onbetekenende afwijkingen gevonden. Voor die laatste groep is 'oplettend afwachten' het allerbeste, schrijven wetenschappers in *Cancer Research*, maar vaak kiezen patiënten toch voor bestralen of een operatie, met een risico op complicaties.

In Nederland bestaan, mede om die reden, twijfels over de invoering van een landelijke screening op prostaatkanker. Overdiagnostiek is hier vooral een punt van discussie bij de screening op borstkanker. In 2011 werd bij ruim 16 duizend vrouwen borstkanker vastgesteld waarbij het in 13 procent van de gevallen ging om een zogeheten ductaal in-situ carcinoom. Daarbij gaat het om cellen die weliswaar 'ontaard' zijn, maar die nog wel op hun plek zitten en niet zijn binnengedrongen in het omringende weefsel, verduidelijkt Jelle Wesseling, patholoog in het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis (AvL).

Artsen spreken dan vaak over 'een voorstadium van kanker'. Is het een idee om die term aan te passen? Probleem is dat sommige in-situ carcinoomen later alsnog uitgroeien tot een kwaadaardige tumor die wel het omringende weefsel aantast, zegt hoogleraar Stefan Sleijfer, internist-oncoloog in het Erasmus MC. Vooraf kan alleen niet met zekerheid worden vastgesteld

Een vrouw wordt gecontroleerd op borstkanker. Overdiagnostiek speelt hierbij een rol.

Foto HH

Er is een delicate balans tussen valse geruststelling en onterechte ongerustheid

Jelle Wesseling patholoog Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis

bij welke vrouwen dat gebeurt. Of, zoals Wesseling zegt: 'Er is een delicate balans tussen valse geruststelling en onterechte ongerustheid.' Met een andere definitie van de aandoening wordt dat probleem niet opgelost, benadrukt Sleijfer.

Vanwege die onzekerheid worden in-situ carcinoomen nu vaak toch weggehaald, zegt hoogleraar Sabine Linn, internist-oncoloog in het AvL. 'Het is wel goed om tegenover patiënten te nuanceren', vindt ze. 'We zouden beter kunnen spreken over goedaardige cellen en daarbij uitleggen dat die soms kwaadaardig kunnen worden.'

Voordat artsen in de spreekkamer af en toe het woord kanker kunnen weglaten, moeten er betere technieken komen om te beoordelen hoe groot het risico is dat onrustige cellen toch het verkeerde pad op gaan, zegt Wesseling.

Het AvL doet moleculair onderzoek bij in-situ carcinoomen. Wesseling: 'Ideaal is dat we in de toekomst een biopsie kunnen nemen van afwijkende cellen en dan een serie eigenschappen op een rijtje hebben waarmee we het verloop van de ziekte kunnen voorspellen.'

Zelfs dan zal het beleid nooit eenduidig zijn, waarschuwt Sleijfer. 'Stel dat de kans op latere kwaadaardigheid 5 procent is. Bij patiënten en artsen zullen altijd individuele verschillen blijven bestaan over de vraag of dat een aanvaardbaar risico is.'

Daarbij speelt ook de leeftijd van de patiënt een rol, denkt Linn. 'Als we een in-situ carcinoom vaststellen met een geringe kans op kwaadaardigheid, kunnen we afwachten en ieder jaar een mammografie laten maken. Maar als het om een relatief jonge vrouw gaat, kan dat ook een belasting zijn.'

Ware wetenschap Marshellingen

Gelukkig is er nog Skype

Hoe komen ontdekkingen tot stand? In Ware Wetenschap volgt de Volkskrant 12 onderzoeksteams gedurende hun onderzoek. **Vandaag:** Marsonderzoeker Tjalling de Haas is op Spitsbergen.

Vandaag hebben ze een dag vrij. Althans, meldt de Utrechtse aardwetenschapper Tjalling de Haas vanaf Spitsbergen, ze gaan vandaag de deur niet uit van het gastenverblijf in de rommelige nederzetting vol afgedankt mijnbouwspul en landerige sledehonden. De metingen en waarnemingen van de eerste dagen moeten nodig geordend en geadministreerd. En bovendien kan zijn gehavende knie wel een dagje rust gebruiken. Uitglijder gisteren op de steile steenslaghellingen aan de overkant van het fjord. De risico's van veldwerk.

Maar het is de moeite waard. Promovendus De Haas is met zijn promotor Maarten Kleinmans en een Britse collega drie weken op het pooleiland omdat er puinwaaiers liggen die als twee druppels water lijken op wat her en der op Mars te zien is. Welke invloed, is hun vraag, hebben bevroren en ontthooien, sneeuwlawines en modderstromen op de uitwaaierende formaties van stenen, grind en zand? Dat komt immers ook allemaal op Mars voor.

Veel, is de eerste indruk. Vooral het effect van lawines verbaast De Haas. Die gaan, zegt hij, kennelijk als een soort sneeuwschuiver door de waaiers van steen en grind, waardoor ze sporen van oude puinstromen goeddeels uitwissen.

Dagelijks worden de drie met hun apparatuur, camera's en hun verplichte ijsbergengeweer aan de overkant van de baai afgezet door een rubberboot. Aanmeren gaat niet, de laatste tien meter tot de kust waden ze door het ijswater, in hun oranje overlevingspakken. Waarna het soms nog uren lo-

De Haas (links). Foto Maarten Kleinmans

pen is naar de gekozen hellingen, waar rendieren ze in de gaten houden. Formaat kalf met een gewei zo groot als een kinderfiets, beschrijft Kleinmans het in mails aan zijn kinderen. 'Nee, niet drie meter hoog dus.'

Promovendus De Haas heeft maanden op kaarten en luchtfoto's getuurd voor de beste onderzoekslocaties. Hij kan ze dromen. En het ligt er allemaal zoals hij zich voorstelde, mailt hij opgelucht, vanuit zijn warme gastenverblijf. Nu gaat het om de details: de posities en verdeling van steenformaten, grind, zand. Tellen, inmeten, fotograferen, gps-coördinaten noteren met

www.volkskrant.nl/warewetenschap

half bevroren vingers, even uit de handschoenen. Op de hellingen is het behoorlijk afzien. Die moeten op handen en voeten beklommen worden. Hogerop sneeuwt het alweer dagelijks, in wat volgens locals de natste druïlzomer ooit is. Het is er rond het vriespunt, het waait keihard en overal ruist onder de ogenschijnlijk droge steenslag het smeltwater van het ijs hogerop. Natter dan Mars, realiseren de onderzoekers zich terdege. Maar dan wel weer net zo koud.

Het landschap oogt overigens fantastisch door al dat water, noteert Kleinmans uitbundig. Normaal is het poollandschap hier in de permanent lichte poolzomer een echte woestijn. Maar nu is alles groen van de korstmossen, plantjes en paddestoelen. Mooier dan Mars, als je het hem eerlijk vraagt. Een echt aardwetenschapperslandschap.

Ijsbergen hebben zich overigens nog niet laten zien. Heimwee nu en dan al wel. Naar vriendinnen, vrouwen en kinderen. Thuis. Gelukkig is er Skype.

Martijn van Calmthout

